

Mäyrämäen Santerin
kirjahyllystä

Minkä tähden, sen tähden

Aikamatka 1800-luvun
luonnontieteilijän mieleen

Minkä tähden, sen tähden

Aikamatka
1800-luvun
luonnontieteilijän
mieleen

Imprimatur.

G. Rein.

Alkuperäisteos (suomennos):
Otto Ule, 1845. Mintähden ja Sentähden.
Kysymyksiä ja Vastauksia Kaikkeen
Luonnon Tietoon kuuluvista Asioista.

Toim. Kaj Lilius 2019

Puhtaaksikirjoitus ja taitto: Kieliluotsi Oy

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt,
Saksa

ISBN: 978-952-80-1944-2

Mäyrämäen Santerista

Mäyrämäen Santeri, ALEKSANTERI VIINIKAINEN (1851–1933) eli Viinikais-Santtu, ehti pitkän elämänsä aikana parantaa satoja ihmisiä. Palkkaa-kin toki kertyi, mutta kyllä Santeri ennen kaikkea hyvästä sydäimestä toimi.

Kouluikäisenä Santeri unelmoi kirjatietoudesta ja puutarhasta. Santerin toiveet täyttyivät: joltakin kulkurilta hän oppi kirjaimet, ja sitä mukaa kuin taito karttui, kasvoi myös lukuhu-
lu. Kotona Mäyrä-
mäessä oli Santerin lapsuudessa kirjakoppa, jossa säilytettiin Raamattua, Uutta testamenttia ja Postil-
laa, mutta se tuotiin vintistä vain pyhäpäivisin.

Santeri ansaitsi leipänsä päivätöissä kylän tilallisen pelloilla. Elosta yli jäävällä rahalla Santeri osti ker-
ran kuussa vierailevalta "laukkuryssältä" tältä tilaa-
mansa kirjan. Kirjasto hevostallin ylisillä kasvoi kasvamistaan ja alkoi ajan mittaan herättää huo-
miota.

län ja tiedon karttuessa Santerissa kasvoi myös halu käyttää tietojaan kanssaihminen vaivojen pa-
rantamiseen. Hänestä tuli itseoppinut "kansanpa-
rantaja". Mutta mikään "tietäjä" hän ei suostunut olemaan, sillä hänen taitonsa perustuivat täysin kir-
jallisuuteen ja omiin kokemuksiin.

Santeri tuli hyvin toimeen lääkäreiden ammattikunnan kanssa. Usein hän sanoi potilaalle: "Nyt on ensiapu annettu, menkää lääkäriin."

Tarvitsemansa lääkkeet Santeri valmisti luonnon-yrteistä ja kotipihassa kasvatetuista kasveista, toisinaan piti sentään käydä Jyväskylän apteekissa.

Santeri teki siis lääkkeensä itse ja helsinkiläisten tarkastajien mukaan aivan oikein. Santeri tunsu jo varhain homeen ja hämähäkinseittien parantavan vaikutuksen: ennen kuin hän laittou haavan kääreeseen, hän sotki lasipurkista hometta sekaan.

Mökki, jossa Santeri asui ja hoiti potilaitaan, ei ollut iso, mutta se oli viihtyisä. Eteisestä mentiin suoraan isännän kamariin. Kakluunin vieressä vasemmalla oli iso, tupaten täysi kirjahylly. Pöydällä ja lattialla oli korkeita kirjalpinoja, ja muutama keskenlukuinen teos odotteli työpöydällä ikkunan edessä. Huoneen oikeanpuoleisella seinällä oli sänky.

Eteisen kautta päästiin kohtalaisen kokoiseen, uloslämpiävään tupaan, missä huomio kiinnittyy seinän hyllykköön ja pitkään pöytäan. Ne olivat niin täynnä pulloja, pusseja, rasioita, vaakoja, mortteleita ja muita isännän työvälineitä, että olisi saattanut kuvitella tulleetan ennatmin apteekkiin kuin salotölliin. Uunin takana sänkyntä laidalla istuva

roteva emäntä astui ovelle ja toivotti ystävällisesti vieraan tervetulleeksi.

Parantajan maine kiiri kauas. Ympäri Suomea tul-leissa kirjeissä pyydettiin lääkkeitä ja opastusta, ja silloin tällöin potilaita tuli Oulun korkeudelta tai Etelä-Suomesta saakka.

Santeri hallitsi myös sepän työt ja oli niin taitava hienomekaanikko, että taisi korjailla kelloja. Hän oli taitava myös kätilönä.

Sen verran mystiikkaa Santtuun sisältyy, että ker-rotaan hänen nuorena miehenä saaneen käärmeen tulemaan luokseen omatekoiseen pilliin puhalta-malla.

Mutta mikä oli tärkeintä: herkkä ja osaava Santeri pärjäsi niin hyvin ronskin ja rotevan Lusiinan kanssa, että viisi tyttöä ja viisi poikaa siitä töllistä aikaa myöden maailmalle jouti.

Kirjan kirjoittajasta

Otto Eduard Vincenz Ule.
(Kuva: Die Gartenlaube -lehti, vuosi 1858.)

Otto Eduard Vincenz Ule (22.1.1820 Lossow – 7.8.1876 Halle) oli saksalainen tietokirjailija, joka ansioitui erityisesti luonnontieteiden saavutusten julkaisemisessa sellaisessa muodossa, jota tavallinenkin kansa kykeni ymmärtämään. Hän oli tieteen kansantajuistajana 100 vuotta aikaansa edellä, sillä

tavalliselle kansalle suunnatun tiedekirjallisuuden tsunami (Richard Dawkins ym.) löysi eurooppalaisen lukijansa vasta 1950–1960-luvuilla.

Kuten oli tuolloin varsin yleistä (mm. Darwin!), myös Otto Ule aloitti opintonsa teologiassa (1840 Hallen yliopisto) mutta siirtyi sitten opiskelemaan matematiikkaa ja luonnontieteitä Hermann Burmeisterin oppilaana. Hän jatkoi opintojaan Berliinin yliopistossa ja saattoi maisterin tutkintonsa päätökseen vuonna 1845. Hän opetti viisi vuotta luonnontiedettä eri oppilaitoksissa mutta omistautui sitten freelancer-kirjoittajana luonnontieteen kansantajuistamiselle ja perusti vuonna 1852 yhdessä Karl Johann August Müllerin ja Emil Adolf Rossmässlerin kanssa lehden "Die Natur".

Kirjamme tausta lienee seuraava: Saksan tieteellisen tutkimuksen ja korkeamman koulutuksen "jättiläinen", Alexander von Humboldt, julkaisi Kosmoksesta kertovan, todella mittavan teoksensa, jota harva kansalainen kykeni ymmärryksensä säilyttäen lukemaan. Otto Ule otti tehtäväkseen kääntää nuo viisaudet kansankielelle. Hänen luentosarjansa olivat perin suosittuja. Hän löysi tästä valistustyöstä elämäntehtävänsä.

Hyväntahtoiselle Lukialle.

Oma kieli ompi kallis,
kallis valo auringosta,
– vieras kieli valo
kuusta.

Juteini.

Sill' ei ole Isän maata,
Sill' ei ole Isän mieltä,
Joll' ei ole Äitin kieltä.

Tietymätöin.

Ehdolla on etsittynä,
halulla on haettuna
Vähä vihko viisauutta,
Tarkkaa totista totuutta,
Ongittua ulkomaalla,
keksittyä kotonakin.

Into käski kokemahan,
kuinka sopis suomen kieli,
kieli sujuisi suloisin,
kieli vanhan Väinämöisen,
vanhan viisaan vilpittömän.
– Mutt' on mulla mieli musta,
mieli musta murheellinen,
kuin en ennen alkanunna
Alkanunna aamupäivin –

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi